

ріод заміни конкретного виробу новим з урахуванням як власних можливостей, так і можливостей фірм-конкурентів, які випускають аналогічні товари.

5. Інфляційний ризик. Полягає у зростанні цін, знеціненні грошей. Він істотно може змінити ефективність проекту. Відповідно ефект з урахуванням інфляції пропонуємо обчислювати за формулою

$$\Pi_{RU} = \sum_{t=1}^{t_K} \frac{E_t}{(1 + E_t + \theta_t)^t}, \quad (7)$$

де: E_t – розрахунковий ефект у t -му році без урахування інфляції, грн; θ_t – коефіцієнт (темпи) інфляції у t -му році, в.о., який визначають на основі статистичних, прогнозних розрахунків, експертних оцінок; t_K – кінцевий рік розрахунку.

Здійснивши оцінку можливих наслідків ризиків, доцільно розробити систему управління ними. Метою такої системи є зменшення або усунення негативних наслідків ризиків. Система повинна охоплювати виявлення окремих ризиків шляхом аналізу проектів і поліпшення їх кошторисів, коригування величини попередньо встановлених параметрів тощо. Із світової практики відомий метод розподілу ризику шляхом укладення субконтрактів з іншими фірмами, страхування ризиків. Ще один спосіб полягає у резервуванні коштів і плануванні спеціальних режимів при надзвичайних обставинах. Відсоток відповідного резерву визначають на основі досвіду.

Враховуючи сказані вище рекомендації, а зокрема методику визначення величини втрат від впливу конкретних видів фінансово-економічних ризиків на результати розроблення і впровадження нововведень, суб'єктам інноваційної діяльності буде простіше запровадити у виробництво нову інноваційну продукцію, отримуючи при цьому надприбутки.

Література

1. **Наукова та інноваційна діяльність** в Україні // Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2008. – 244 с.
2. **Гальчинський А., Гесць В., Семиноженко В.** Інноваційна стратегія українських реформ. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
3. **Інноваційний розвиток економіки:** модель, система управління, державна політика / за ред. Федулової. – К.: Вид-во "Основа", 2005. – 552 с.
4. **П. Ковалишин.** Загальні особливості та тенденції розвитку венчурного інвестування у США // Економіст. – 2004. – № 10. – С. 56-58.
5. **Armstrong N., Taylor J.** Regional Economic and Polici. – L. Harvester Wheatsheaf, 1993. – P. 397.

УДК 657.(075.8)

Асист. О.В. Бондаренко – НЛТУ України, м. Львів

ЦІЛЬОВІ СПРЯМУВАННЯ АУДИТУ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТРАХОВОГО РИНКУ

Окреслено проблемні питання аудиту в галузі страхування та визначено його пріоритети під час перевірки страхової організації. Сформовано напрямки дослідження цільових спрямувань аудиту діяльності страхових компаній.

Ключові слова: аудит, страховик, завдання аудиту, напрямки аудиторської діяльності.

Assist. O.V. Bondarenko – NUFWT of Ukraine, L'viv

Having a special purpose directions of audit of activity of insurance companies are in the conditions of transformation of insurance market

Outlined problem questions of audit are in industries of insurance and certainly foreground jobs an audit at verification of insurance organization. Directions of research the having a special purpose directions of audit of activity of insurance companies are formed.

Keywords: audit, insurer, task audit directions, of public accountant activity.

Важливим для успішної діяльності страхової організації є не тільки злагоджена робота облікового апарату та чіткість у побудові цілеспрямованого облікового процесу, але й здійснення зовнішнього та внутрішнього аудиту.

Відповідно до міжнародних стандартів аудиту (МСА), аудит потрібен для того, щоби аргументувати достовірність фінансової звітності [7, с. 20].

Значний внесок у розвиток аудиторської діяльності зробили українські вчені й практики, зокрема: М.Т. Білуха, О.С. Бородкін, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валусь, В.В. Головач, З. В. Гуцайлюк, Г.М. Давидов, Н.І. Дорош, А.Г. Загородній, А.Д. Заруба, С.Я. Зубілевич, Я.М. Крамаровський, О.І. Кіреєв, А.М. Кузьмінський, М.В. Кужельний, Л.П. Кулаковська, Г.О. Партин, О.А. Петрик, К.І. Редченко, О.Ю. Редько, В.С. Рудницький, В.Я. Савченко, В.В. Сопко та ін. [3-6].

У наукових публікаціях приділено достатньо уваги висвітленню: проблем розвитку аудиту в Україні; об'єктам аудиторської діяльності; організаційним особливостям аудиту; методиці аудитування в розрізі об'єктів облікового процесу; нормативно-правовому полю аудиторських перевірок.

Проте особливостей аудиту страхової організації практично не висвітлено.

Потреба дослідження аудиту страховиків зумовлена відсутністю глибоких теоретичних розробок у створенні національної моделі аудиту страхового бізнесу та практичних рекомендацій щодо організації й ведення аудиторського контролю в страховій організації.

Нормативно-правові акти, які стосуються аудиторської перевірки страховиків, потребують ретельного перегляду, змін, доповнень [9].

В Україні, зазвичай, копіюють міжнародні стандарти з бухгалтерського обліку та аудиту, не враховуючи при цьому позитивних вітчизняних досягнень у цій сфері [7].

До проблемних питань аудиту в галузі страхового бізнесу належать:

- брак наукових розробок з методології, методики та організації аудиту;
- відсутність методичних розробок з практики аудитування і надання аудиторських послуг;
- брак висококваліфікованих аудиторських кадрів;
- відсутність типових форм документів з аудиту;
- неналежне забезпечення методичними рекомендаціями з питань комп'ютеризації аудиту.

Основною передумовою аудиту є взаємна зацікавленість страхової організації в особі його власників (акціонерів) та власне аудитора в забезпеченні реальності й достовірності обліку та звітності.

В Україні аудит є обов'язковим для перевірки фінансового стану страхової організації [1].

Усе, що робить аудитор у процесі перевірки, спрямовано, насамперед, на досягнення основної мети – сформулювати думку про перевірені факти, тобто з'ясувати, якою мірою вони відповідають критеріям і стандартам.

Ці вимоги повинні бути визначені чітко та ясно. Так, наприклад, критеріями щодо перевірки твердження про податки є закони про податки, а також правила і положення, що стосуються конкретного оподаткування [7].

Враховуючи особливості діяльності страхових компаній, ведення бухгалтерського обліку та податкової звітності доцільно сформулювати цілеспрямованість аудиторської діяльності у сфері страхування за такими напрямками:

1. Консультації з питань обліку, оподаткування страхової діяльності.
2. Види перевірок страхової організації.
3. Аналіз показників діяльності страхової організації.
4. Особливості ведення обліку і складання звітності страховика.

Таке розмежування напрямків аудиторської діяльності у страховій організації дасть змогу істотно підвищити ефективність надання аудиторських послуг. Дослідницький результат щодо деталізації напрямків аудиторської діяльності у страховій організації подано у таблиці.

Варто зазначити, що напрямки аудиторської діяльності базуються на принципах та вимогах аудиту страхової організації [6].

Теорія та практика аудиторських перевірок, згідно з вимогами чинних нормативів аудиту, виділяє організацію підготовки аудитора чи групи аудиторів до перевірки, планування аудиторського процесу, правильне складання і виконання програми аудиту, звітування перед клієнтом.

Відповідно до складеної програми потрібно організувати й забезпечити належне виконання перевірки та довести аудиторський процес до стадії розрахунків з клієнтом. Тому аудиторські перевірки варто організовувати, дотримуючись установлених норм, принципів організації аудиту.

Чинні нормативи аудиту не розкривають положень щодо принципів його організації. В науковій літературі принципи організації аудиту хоча й систематизовано, але не має однозначного їх тлумачення.

Як показують наші дослідження, такі принципи, як спеціалізація і кооперування, пропорційність, паралельність, прямоточність, безперервність, ритмічність недостатні для оптимізації контрольно-аудиторського процесу.

Під поняттям принципу організації аудиту доцільно розуміти основні керівні правила взаємодії аудиторів з клієнтом, між собою, використання засобів інформації під час отримання й опрацювання отриманої від замовника інформації стосовно об'єкта контролю протягом часу виконання аудиторських перевірок і надання аудиторських послуг та складання звітних документів.

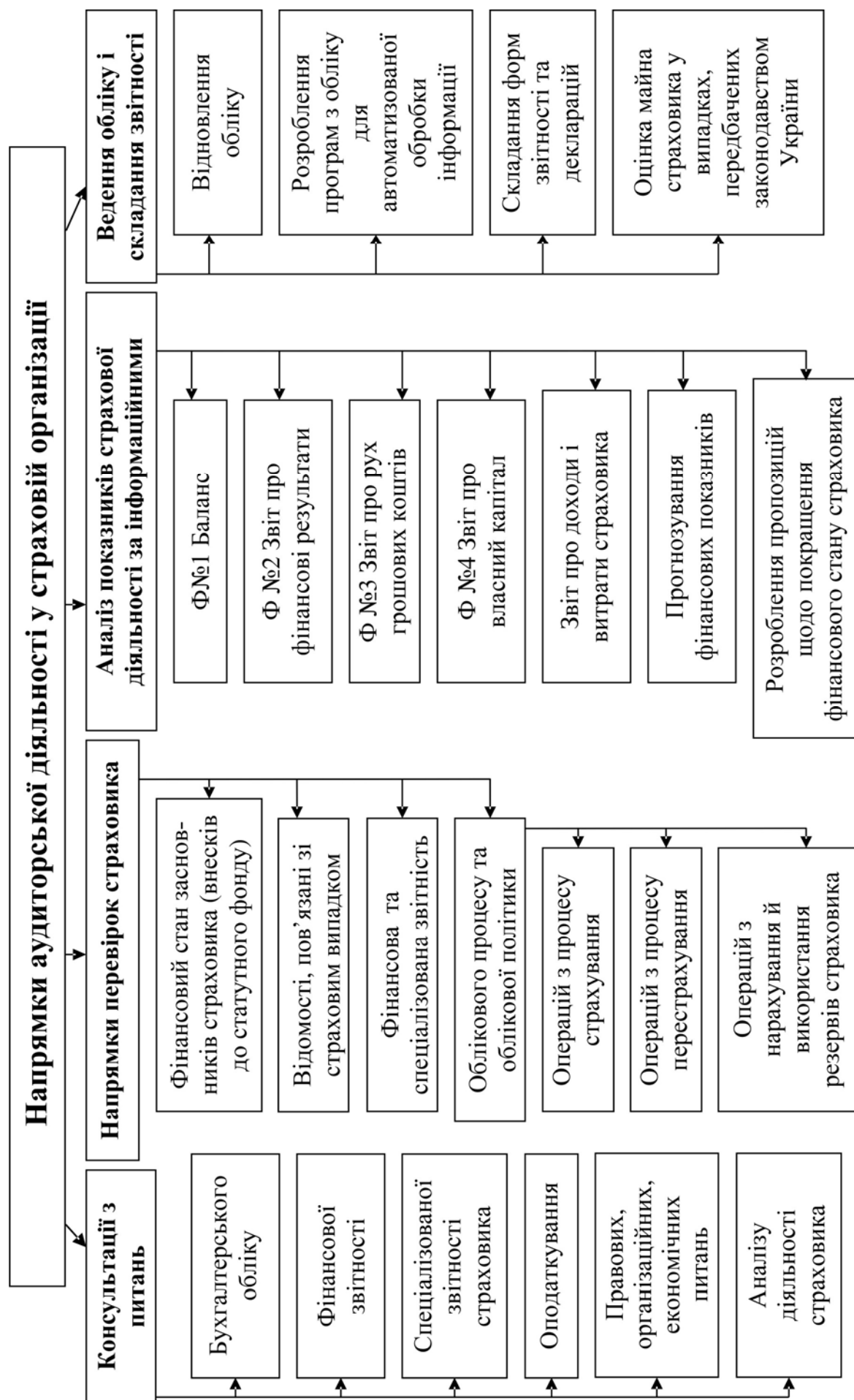

Рис. 1. Цілеспрямованість аудиторської діяльності у сфері страхування

До принципів організації аудиту в страховій організації пропонуємо відносити такі: цілісність контролю об'єкта, всебічність контролю об'єкта, структурна підпорядкованість, відповідність, гнучкість й динамічність передбачень, адаптивність, прямоточність, безперервність, вибірковість контролю, спеціалізації й кооперації, пропорційність.

Поряд із проаналізованими положеннями з аудиту, в літературних джерелах висвітлено питання аудиторського ризику, його дослідження, оцінок, оптимізації [2, 4]. Тому закономірно запропоновано принцип дослідження й оптимізації аудиторського ризику.

Наші дослідження показали, що дотримання таких принципів, як і орієнтація на інші, а також власні принципи аудиторів, дасть змогу їм раціонально організувати процес перевірки, правильно розподілити інформаційні масиви й операції з ними серед членів груп, витрати часу на їхнє опрацювання, спрямувати аудиторський процес у русло якомога ефективного формування доказів для складання аудиторського висновку.

Поряд із значенням принципів потрібно обґрунтувати вимоги до організації аудиту страхової організації. Аудит доцільно організувати у такий спосіб і з залученням таких за компетентністю спеціалістів, щоби зроблені висновки за матеріалами наданої клієнтом інформації об'єктивно і адекватно відображали оцінку всіх аспектів діяльності суб'єкта перевірки. Причому адекватність повинна повністю відповідати перевірній фінансовій інформації, а фінансова звітність – адекватно відображувати усі аспекти діяльності суб'єкта.

Оцінюючи вимоги до організації аудиту в страховій організації, а саме забезпечення перевірки інформаційними матеріалами, які об'єктивно відображують стан справ на об'єкті контролю, зазначимо що перевірка має бути організована відповідно до вимог повноти обстежуваної інформації.

Теорія і практика аудитування у страховиків засвідчує, що для того щоб мати об'єктивну думку, аудитор повинен одержати обґрунтовану гарантію того, що інформація у бухгалтерській документації та інших джерелах даних достовірна й достатня. Тому однією з вимог до організації аудиту є забезпечення отримання у мінімальних обсягах, проте об'єктивної та достовірної інформації, якої достатньо для виконання програми аудиту.

Це допомагає аудитору вирішити, чи правильно таку інформацію відтворено у обліку та звітності. Отже, вимогою до організації аудиту є залучення компетентних фахівців у галузі страхування.

Оскільки самі користувачі аудиторських висновків, особливо треті сторони, не мають спеціальних знань для обробки та оцінки цієї інформації, а також не мають доступу до джерел інформації, то саме це зумовлює їх потребу в організації відповідних обстежень і складанні висновків кваліфікованими фахівцями. Користувачі зацікавлені у тому, щоби висновок був об'єктивним. Тому незалежне аудитування є обов'язковою умовою й однією з відмінностей узагальнення аудиторської інформації.

Правильно організована аудиторська перевірка страховика, її об'єктивні висновки з оцінки наданої фінансової інформації не звільняє керівництво компанії від відповідальності за виявлені у подальшому порушення

законодавства. Наші дослідження показали, що під час складання аудиторського висновку важливо врахувати вимоги Положень (стандартів) бухгалтерського обліку щодо регламентації порядку підготовки та подання фінансової звітності.

Таким чином, можна зробити висновок, що основними завданнями аудиту страхової організації є:

1. Збирання вихідної інформації про її фінансову діяльність;
2. Розроблення типового плану та програми аудиту;
3. Складання тестів системи внутрішнього контролю й оцінка його ефективності;
4. Вивчення статуту, установчих документів та іншої інформації, що окреслює правове поле діяльності страховика та ознайомлення з його бізнесом і системою управління;
5. Складання робочих документів аудитора;
6. Перевірка достовірності обліку і звітності та їх відповідності чинному законодавству: повноти відображення операцій з страхування та перестрахування в обліку і звітності; правильності створення та використання страхових резервів; правильності розрахунків з дебіторами і кредиторами, постачальниками і покупцями, з бюджетом і позабюджетними фондами; правильності кореспонденції рахунків; повноти та своєчасності виплати страхового відшкодування;
7. Аналіз фінансового стану страхової компанії, його платоспроможності та ліквідності;
8. Оцінка майна страховика у зв'язку з його приватизацією, банкрутством;
9. Виявлення та запобігання (профілактика) порушень (перекручень) у господарсько-фінансовій діяльності страхової компанії;
10. Надання консультаційних послуг з питань обліку, аналізу, права, менеджменту, маркетингу, фінансів;
11. Незалежна експертиза фінансової звітності;
12. Захист фінансових інтересів клієнта;
13. Формування висновків про достовірність фінансової звітності;
14. Розроблення пропозицій щодо виправлення виявлених недоліків і перспективи розвитку страхової компанії.

Практика доводить, що внутрішній аудит страхових організацій і його результати вкрай потрібні для зовнішнього аудиту.

На підставі сказаного вище можна визначитися з категоріями "предмет аудиту", "об'єкти аудиту". Предметом аудиту у страховому бізнесі є стан економічних, організаційних, інформаційних та інших характеристик системи, що перебуває у сфері аудиторської оцінки. Предмет аудиту характеризується його об'єктами. Тобто термін "об'єкт аудиту" можна трактувати як елемент предмету аудиту, на який спрямована дія аудитора.

Під об'єктами аудиторської діяльності у галузі страхування треба розуміти окремі або взаємопов'язані економічні, організаційні, інформаційні та інші аспекти функціонування системи, що вивчається, стан яких може бути оцінений кількісно або якісно.

Отже, наші дослідження показали, що доцільно виділити такі об'єкти аудиту страхової діяльності: формування засобів статутного капіталу; відповідність діяльності страхової організації законодавству України; ліквідність і прибутковість страховика; формування та використання страхових резервів; система бухгалтерського обліку; обсяг страхового відшкодування; оподаткування доходу страховика; затрати на ведення страхової справи; сукупність договорів страхування та перестрахування; аудиторський супровід, методична і консультаційна підтримка.

Таким чином, можна зробити висновок, що об'єкти аудиту різноманітні й багатогранні, а тому перерахувати їх усіх важко та й недоцільно. Однак узагальненим об'єктом аудиту є документально обґрунтовані дані про наявність засобів страховика і джерел їх формування та використання.

Теорія і практика аудиту показують, що чим повніше враховано вплив середовища на об'єкт перевірки, тим точнішими будуть результати аудиторського контролю [5, 6].

Щодо належності об'єктів до різних видів аудиту виділяють об'єкти внутрішнього та зовнішнього аудиту.

Метою Міжнародного стандарту аудиту (МСА) № 610 "Розгляд роботи внутрішнього аудиту" є встановлення положень і надання рекомендацій зовнішнім аудиторам під час розгляду роботи внутрішнього аудиту. Процедури, передбачені в цьому МСА, застосовують лише до тих видів діяльності внутрішньої аудиторської перевірки, які є релевантними аудиторській перевірці фінансових звітів [7].

Оцінюючи обсяг і мету внутрішнього аудиту, який змінюються залежно від розміру, структури страховика, вимог до його управлінського персоналу, варто зазначити, що внутрішній аудит страхової організації складається з таких елементів: огляд системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю; перевірка фінансової і господарської інформації; перевірка економічності та продуктивності діяльності; перевірка дотримання законів, нормативних актів та інших зовнішніх вимог, політики, директив управлінського персоналу.

Це дасть змогу здійснити порівняльну характеристику внутрішнього та зовнішнього аудиту страхової організації в розрізі елементів. Якщо до функцій внутрішнього аудиту входять перевірка, оцінювання та моніторинг відповідності й функціонування системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю, то зовнішній аудитор повинен розглянути діяльність внутрішнього аудиту (якщо такий є) та його вплив на процедури зовнішнього аудиту, отримати достатнє розуміння функціонування внутрішнього аудиту, що допоможе йому у плануванні аудиту й розробленні ефективного аудиторського підходу у галузі страхування.

Варто зазначити, що якщо зовнішній аудитор має намір використовувати конкретну роботу внутрішнього аудиту, йому слід оцінити й перевірити цю роботу для підтвердження її відповідності своїм цілям. Результати дослідження представлено в таблиці.

Табл. Порівняльна характеристика внутрішнього та зовнішнього аудиту страховика

Елементи	Внутрішній аудит	Зовнішній аудит
Об'єкт	Визначається керівництвом. Операції надходження страхових платежів, створення страхових платежів стан обліку й внутрішнього контролю перевіряються на відповідність встановленої облікової політики та загальним методичним положенням	Визначається статусом. Перевіряють стан обліку та фінансової звітності, рівень внутрішнього контролю, ефективність використання ресурсів з метою визначення масштабу зовнішнього аудиту і рівня довіри до даних обліку та звітності клієнтів
Кваліфікація	Визначається рішенням управлінської структури. Має менший ступінь незалежності та нижчий професійний рівень	Строго визначається, особливо для членів професійних асоціацій. Має ступінь незалежності
Методи	Використані методи мають багато схожості, особливо у плані аналізу систем внутрішнього контролю та застосування вибірових перевірок під час аудиторського тестування. Різниця – у детальності та точності перевірок	
Основне завдання	Задоволення потреб адміністрації в рамках системи управління страхової компанії	Задоволення потреб клієнта, "третьох осіб" – акціонерів, інвесторів, банків, органів влади тощо
Мета	Визначається керівництвом або за планом	Перевірка законності облікових операцій, достовірності бухгалтерської звітності та відповідності її нормативам. Походить із законоположень, інтерпретацій судових інстанцій, а також зовнішніх потреб
Звітність	Перед керівництвом	Перед сторонніми групами або перед керівництвом організації. Може бути подана як додаткова послуга
Поняття аудиту	Це елемент управлінського контролю, тобто внутрішньогосподарський контроль за законністю формування витрат, наявністю відхилень від нормативних, забезпечення інформацією всіх управлінських служб для вжиття заходів щодо поліпшення роботи	Це незалежний аудит страхової фірми, яку перевіряють. Цей вид аудиту є обов'язковим. Він передбачений Законом України "Про аудиторську діяльність"
Суб'єкт здійснення	Здійснюють спеціалісти обліку, аналізу та контролю, які працюють в галузі страхування	Здійснюють незалежні спеціалісти, що мають сертифікат на договірній основі

Окрім зазначених вище, існують й інші проблеми аудиту діяльності страхових організацій, зокрема потрібно визначити та дослідити:

1. Пріоритетні напрямки вдосконалення методики і організації аудиту діяльності страхової компанії;
2. Особливості аудиту податкових зобов'язань страховика;

3. Вдосконалення методики аудитування страховика із застосуванням комп'ютерних технологій.

Отже, на основі сказаного вище можна зробити такі висновки, щодо цільових напрямків організації облікових процесів і аудиту страхових організацій:

1. Доцільно сформулювати цілеспрямованість аудиторської діяльності в сфері страхування за такими напрямками: консультації з питань обліку, оподаткування та інші види послуг, види перевірок страхової компанії, аналіз показників діяльності страхової організації, особливості ведення обліку і складання звітності;

2. Окреслити пріоритетність основних завдань внутрішнього та зовнішнього аудиту страхової організації.

Література

1. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про аудиторську діяльність" від 06.07.2005 р. № 2738-IV.

2. Закон України "Про внесення змін в Закон України "Про страхування" від 07.01.2001 р. № 86/-ВР.

3. Гончарук Я.А., Рудницький В.С. Аудит : навч. посібник. – 3-є вид. – К. : Знання, 2007. – 443 с.

4. Дмитренко І. Аудиторський ризик: підходи до оцінки // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. – № 8. – С. 38-42.

5. Дорош Н.І. Аудит: методологія і організація. – К., 2001. – 402 с.

6. Гарматій Т.О. Облік та аудит в страхових компаніях : навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. – Тернопіль : ТАНГ, 2004. – 182 с

7. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики / пер. з англ. О.В. Селезньова, О.Л. Ольховікової, О.В. Гик, Т.Ц. Шарашидзе, Л.Й. Юрківської, С.О. Кулікова. – К : ТОВ "ІАМЦ АУ "СТАТУС", 2004. – 1028 с.

8. Страхування : підручник / за ред. С.С. Осадець. – К. : КНЕУ, 2003. – 528 с.

9. Страхування в Україні : зб. нормат. мат. – К. : 2005. – 368 с.